

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

Հուլիսի 13—23 օրերին, ուխտավորաբար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում էր գտնվում Թուրքիայի հայոց պատրիարք ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալստյանը իր շքախմբի հետ:

1461 թվականին Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարքության հաստատումից ի վեր առաջին անգամն է, որ պաշտոնական այցով Մայր Աթոռ էր ժամանում Կոստանդնուպոլսի հայոց սրբապան պատրիարքը:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, հուլիսի 13-ին, Մայր Տաճարում, Իջման Ս. Սեդանի առաջ, ջերմորեն ողջունելով Նորին Ամենապատվության այցելությունը Մայր Աթոռ, նշում էր.

«Իրոք խորապես կիռույթ և կմխիթարե Մեզ Ձեր այս պատմական այցելությունը և Մենք այն հաստատ ու քաղցր պագուժը ունինք, թե նոր լույս մը կրացվի այսօրվրեն սկսյալ Մայր Աթոռիս և Ձեր Աթոռին միջև, թեև միշտ սիրալիր եղած են Մեր Աթոռներու հարաբերությունները նաև անցյալին մեջ, Հայաստանյայց Եկեղեցվո կանոններուն, ավանդություններուն և միության սկզբունքին վեմին վրա հաստատուն»:

Սրբապան պատրիարք հայրը, խորապես պագաված Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի ողջույնի ջերմ խոսքերից, պատասխանում էր.

«Եկած եմ հատկապես փոխարինելու համար այն սփոփարար այցելությունը, որ Ձերդ Ս. Օծությունը շնորհեց Թուրքիո հայության 1961 թվականի հուլիսին, երջանկահիշատակ Տ. Գաբրիելի պատրիարքի վախճանման առիթով:

Վեհափառ Տե՛ր, բերած եմ նաև Ձերդ Ս. Օծության Թուրքիո իմ հայ համայնքին՝ Ձեր

հոգևոր պավակներուն՝ որդիական սիրո, հավատարմության և խոր հարումի պագուժները:

Վկատահացնեմ Ձերդ Ս. Օծությունը, թե Ստամբուլի հայությունը կապված կմնա իր Եկեղեցիին և հայրենի ավանդությանց, ավանդություններ, որոնց գլուխը կգտնվի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին հավատարմորեն կապված ըլլալու գիտակցությունը»:

Արդարև, մեծապես նշանակալից և պատմական է Թուրքիայի հայոց սրբապան պատրիարքի այցելությունը մեր օրերին, Մայր Աթոռ:

Ինչպես Վեհափառ Հայրապետն է նշել, պատմության մեջ անցյալում միշտ սիրալիր են եղել Մայր Աթոռի և Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարքական Աթոռի հարաբերությունները:

Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարքությունը առաջին իսկ օրից հոգեպես կապված է եղել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին:

1453 թվականին Կոստանդնուպոլսի գրավումից հետո, այնտեղ գրված ամենահին երկու հայ ձեռագրեր՝ Ամիրդովլաթի «Գիրք ռամկօրէն»-ը (1474 թ.) և «Անգիտաց անպէտ»-ը (1478 թ.), Էջմիածնի Սարգիս կաթողիկոսին է որ հիշում են որպես Ամենայն Հայոց Հայրապետ:

1526 թվականին Կոստանդնուպոլսի հայոց պատրիարք էր ընտրվում Զաքարիա Բ կաթողիկոսի եղբորորդին՝ Գրիգոր Վաղարշապատեցին:

Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանյանն այդ պարագան ապացույց է համարում նախապես հայտնած իր տեսության, թե «Կ. Պոլսո Աթոռը, որչափ ալ առաջները Կիլիկիո Կաթողիկոսության հետ հարաբերության մեջ կգտնվեր, սակայն հետզհետե թե՛ արևելցի հայաբնակության շատնալովը, և թե՛ Էջմիածնի վիճակներեն լավ

մաս մը Օսմանյան կայսրության կցվելովը, էջմիածինի Աթոռի հետ հարաբերություններ ընդարձակվեցան և հետզհետեւ անոր իրավասության հետ կապվեցավ Կ. Պոլստ պատրիարքությունը: Այս տեսակետներ շատ նշանակալից է վաղարշապատեցի և կաթողիկոսի եղբորորդի և էջմիածնի միաբան եպիսկոպոսի մը պատրիարքության ընտրվիլը» («Ազգապատում», Բ, Կ. Պոլիս, 1914 թ., էջ 2225—2226):

Այնուհետև Օրմաշենի սրբապանը ելրակաց-
նում է. «Եվ այդ ատենն Կ. Պոլսո Աթոռը
վերջնականապես և բացառապես կապվեցավ
Էջմիածնի Մայր Աթոռին հետ» (նույն տողում,
էջ 2286) :

Անցյալում Կոստանդնուպոլսի հայոց պատ-
րիարքները համարվում էին նաև Ամենայն Հա-
յոց Կաթողիկոսի փոխանորդները («վեքիլ»-նե-
ր) թուրքիայում:

րո) Թուրքիայում:
Ուրախությամբ պետք է արձանագրել սա-
կային, որ մեր օրերին, մանավանդ Ամենայն Հա-
յոց Վեհափառ Հայրապետ Նորին՝ Ս. Օծու-
թյուն Տ. Տ. Վապգեն Ա-ի գահակալության տա-
րիներին, Հայ Եկեղեցու նվիրապետական բոլոր
Աթոռների հետ սիրո և գործակցության հոգևոր,
կանոնական կապը է՛լ ավելի է սերտանում և
ամրապնդվում:

1956 թվականի փետրվարին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնական այցելություն էր տալիս Անթրիպատում Կիլիկյան Աթոռին, ամրապնդելու երկու Աթոռների անբաժանելի միության կապը:

1961 թվականի հուլիսին Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը այցելում էր Ստամբուլ՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի օրհնությունը տանելու ժողովրդի հայոց Պատրիարքության և ժողովրդին:

1963 թվականի հոկտեմբերին Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը կայցելի Երուսաղեմ, անձամբ տանելու Իր ողջույններն ու հայրապետական օրհնությունները Երուսաղեմի հայոց Պատրիարքական Աթոռին, միաբանության և ժողովուրդին:

Այս գաղափարների և մտածումների լույսի տակ, Վեհափառ Հայրապետը Վեհարանում, ընդունելության ժամանակ, ողջունելով ամենապատիվ Տ. Շնորհի պատրիարքի այցելությունը Մայր Աթոռ, ջեշտում էր.

«... Նոր էջ մը կբացվի մեր եկեղեցական
կյանքին մեջ:

Պատմության ընթացքին միշտ սիրալիր եղած են Մայր Աթոռին և Պոլսո Պատրիարքության փոխհարաբերությունները: Բայց ահա Մեր օրերուն այդ սիրո և գործակցության կապը առավել ենեղուստի:

Մենք միշտ պիտի աղոթենք ու գործենք, որ պետպի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի սիրո և հոգևոր աշխատակցության կապերը հետպահեստն առավել

Զերմանան Մեր եկեղեցվո մյուս երեք նվիրա-
պետական Արտոններուն հետ, որոնք բոլորը
միասին անբաժանելի մեկ ամբողջություն մը
կկապեն՝ օրհնութեամբ և շնորհներովը Աստու-
ծո Միածին Որդւովն, որ լուսեղեն կերպարան-
քով այստեղ իշով շատ դարեր առաջ և այդ-
լուսի հանդէպը պարտութեամբ հիմնեց Ամենայն Հա-
յոց Հայրապետութիւնը, Գլուխը Հայաստան-
այոց Առաքելական Ս. Եկեղեցվո»:

Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբական պատրիարք հոր ուխտավորությունը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի կամրապետի Մայր Աթոռի և Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարքական Աթոռի պատմական, կանոնական հարաբերությունները:

Անցնող 500 տարիների ընթացքում, Կոստանդնուպոլսի պատրիարքական Աթոռի վրա բազմել են 80 պատրիարքներ, որոնցից ոմանք այդ Աթոռը ծածկել են փառքով, եկեղեցաշեն և ժողովրդանվեր գործունեությամբ:

1961 թվականի հոկտեմբերին, Ստամբուլի հայ համայնքի ներկայացուցիչների ձայնով, պատրիարքական այդ պատասխանատու պաշտոնին է կոչվում Տ. Շնորհք սրբապանը:

Պատրիարքական գործունեության անցնող քսան ամիսները խոսում են այն մասին, որ այսօր պատմական այդ Աթոռը, հանձին ամենապատիվ Ս. Շնորհք պատրիարքի, ունի մի արժանավոր գահակալ, որը, ստեղծված օրինական և գործնական պայմանների մեջ, հանրապետական թուրք կառավարության բարյացակամությամբ և Թուրքիայում ապրող հայ բարեպաշտ և ավանդապահ ժողովրդի սրտառուչ օժանդակությամբ, ձեռնհասորեն ղեկավարում է իր խնամքին հանձնված Թուրքիայի հայության հոգևոր, եկեղեցական, կրթական գործերը:

Ամենապատիվ Տ. Շնորհք յոթապարն հոգևոր պետն է այսօր Ստամբուլում և Թուրքիայի գաղափարներում ապրող ավելի քան 80 000 հայու-
նան:

Շեն ու պայծառ են Ստամբուլում գործող 35 հայ եկեղեցիները, որոնք ունեն իրենց բաճառաները, դպրաց դասերն ու երգչախմբերը, համայնքային խնամակալությունները՝ պատրիարք սուլթանի հոր հովանու տակ:

Պատրիարք սրբապալան հոր գործունեության մեկ կարևոր երեսն է կապում Ստամբուլի մի շարք հայ եկեղեցիների վերանորոգումն ու բարեկարգումը, նյութական և բարոյական օժանդակությամբ Ստամբուլի հայության, որի սրտում միշտ վառ է հավատի և բարեպաշտության կրակը:

Եկեղեցական վերաշինության հետ միասին, սրբապան պատրիարք հոր նախաձեռնությամբ, առաջ է տարվում հայ կրթական հաստատությունների վերանորոգումն ու շինարարությունը:

Պոլսահայ իրականության մեջ գործող համայնքային մեծ հաստատությունները, ինչպիսիք են Ս. Փրկիչ ազգային հիվանդանոցը, Գալֆայան և Գարակյուլյան որբանոցները, Սկյուտարի Ս. Խաչ դպրեվանքը և այլ կրթական, կարևոր հաստատություններ, իրենց խնամակալությանը հոգածության ներքո, պատրիարք հոր հոգևոր հովանու տակ, նախախնամական դեր են կատարում:

Անցյալ տարի Ստամբուլում եկեղեցական հանդիսությամբ նշվել է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը, ինչպես նաև Թուրքիայի հայոց Պատրիարքական Աթոռի հաստատման 500-ամյակը:

Սրբազան պատրիարք հայրը նոր հեռանկարներ և ծրագրեր, «առաջադրություններ և իդժեր» էլ ունի, էլ՝ ավելի կապակերպելու և արդյունավետ դարձնելու համար հոգևոր-եկեղեցական կյանքը, իր խնամքին հանձնված ժողովրդի ծոցում:

«Թող Աստված օրհնե մեր միասնության ուխտը,— բարեմաղթում էր Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտի սեղանի առաջ,— թող Աստված օրհնե մեր եղբայրությունը և մեր սուրբ գործը: Մեր գործը Աստուծո գործն է, մեր գործը եկեղեցաշեն գործ է, մեր գործը հայ հավատացյալ ժողովուրդի միասնության և հոգևոր լուսավորության գործ է»:

Սրբազան պատրիարք հայրը այցելեց Էջմիածնի, Ս. Հռիփսիմի, Ս. Գայանեի, Ս. Շողակաթի, Ս. Գեղարդի, Ս. Խոր Վիրապի, Հաղբաթի, Սանահնի, Սևանի, Մարմաշենի և Հառիճա վանքերը, Երևանի, Լենինականի և Կիրովականի եկեղեցիները, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը և հրաժեշտ առավ Վեհափառ Հայրապետից և Մայր Աթոռից լավագույն տպավորություններով, հոգեպես և ֆիզիկապես կազդուրված:

Սրբազան պատրիարք հայրը շեշտեց.

«Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին և Էջմիածնի միաբանությունը շատ բախտավոր են, այս շրջանին մեջ ունենալով Վեհափառ Հայրապետի նման պայծառ և շատ գործունյա հոգևորական բարձր անձնավորություն մը՝ իբրև Պետ և Հայր:

Արդեն իսկ իր անվան որպես մակդիր «Շինարար» տիտղոսը կցորդված է:

Ես մասնավոր կերպով սակայն կուզեմ անդրադառնալ Վեհի արտասահմանի մեր եկեղեցիներուն նկատմամբ ցույց տված հոգածության:

Պատմության պիտի անցնի Վեհը որպես այն բացառիկ Կաթողիկոսը, որ հատուկ դիտավորությունը ունեցած է այցելելու և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հմայքն ու օրհնությունը տանելու Սփյուռքին, մեր ցրված համայնքներուն:

Վեհափառը իր զահակալության օրեն ասդին ամբողջ և հեղինակաբար իր ձեռքին մեջ առավ Մայր Աթոռին դեկավարությունը և զայն դրավ իր պատմական հունին և առաքելության մեջ»:

Վեհափառ Հայրապետը և պատրիարք սրբազանը Մայր Աթոռում ունեցան մտերիմ հանդիպումներ և միասին քննարկեցին Հայ Եկեղեցու ներկա կյանքին և գործունեության հետ կապված մի շարք հարցեր, լիակատար համաձայնությամբ:

Սրբազան պատրիարք հայրը, անդրադառնալով Սփյուռքի ազգային եկեղեցական կյանքին, ասաց.

«Ստամբուլեն ելլելես հետո, ո՛ւր որ հանդիպեցա՝ Աթենք, Միլան, Նիս, Լիպսոն, Լոնդոն, ամենուրեք, պաշտոնական և ժողովրդային իմ շփումներու ընթացքին, ամենքն ալ անխտիր մասնավոր խնդրանք մատուցին ինձի, որպեսպի իրենց և՛ որդիական և՛ հավատարմական զգացումներուն թարգմանը հանդիսանամ Վեհափառ Հայրապետի մոտ:

Սիրով կկատարեմ այդ պարտականությունը, Ս. Էջմիածնի նվիրական այս կամարներուն տակ:

Այս պահուս գիտեմ, թե Ձեր և մեր սիրտերը խռովող երևույթներ ալ կան արտասահմանի ինչ-ինչ վայրերուն մեջ: Բայց կվստահեցնեմ Ձերդ Վեհափառությունը իմ ականատեսի վկայությամբ, որ մեր ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնությունը և ընտրելագույն և գիտակից մեծ զանգվածը Վեհիդ կողքին է և հարած է Ձեզի հետ սերտ սիրով և խոր հարգանքով:

Մեր համոզումով, Հայ Եկեղեցին հաստատուն միակ ծառ մըն է, որուն արմատը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մեջ կգտնվի, և որ ունի իր մեծ ու փոքր ճյուղերը՝ նույն արմատին վրա ընձյուղած:

Այն ճյուղը, որ հաստատված չէ այդ ծառին վրա, կարելի չէ նկատել մաս Հայ Եկեղեցվո՞ն:

Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարք հոր այցելությունը Մայր Աթոռ, արդարև, պատմական է և նշանակալից:

Երկու Աթոռների կանոնական հարաբերությունները, ինչպես անցյալում, կշարունակվեն այսուհետև ևս՝ հոգևոր և ի պայծառություն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու:

Բարեմաղթենք Վեհափառ Հայրապետի հետ՝

«Թող անսասան և շեն մնա Ձեր Պատրիարքական Աթոռը Հայաստանյայց Եկեղեցվո նվիրապետության ծոցին մեջ, լուսավորված Զրիստոսի և ազգի սիրով»:

«Թագաւոր երկնաւոր, զեկեղեցի քո անշարժ պահեա»: